

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Vor Frue Kirke

i Kjøbenhavn

Før og Efter

Branden i Aaret 1807.

Fra

Commissionen for Kirkens Gjenopbygning.

Kjøbenhavn.

Trykt i det Schultziske Officin.

1818.

Det er ædel Daad, enhver Statsbestyrelse, et hvert Borgerfamfund værdig, at vaage over Temp-
lerne for den offentlige Gudsdyrkelse. Ved Re-
ligion grundfæstes Staterne: ved offentlig Guds-
dyrkelse oplives Religion.

Danmarks Hovedkirke, Vor Frue Kirke i
Kiøbenhavn, var igjennem flere Aarhundreder Gjen-
stand for de danske Kongers besynderlige Opmærk-
somhed.

Den nedstyrte des til Ruiner i Bombarderin-
gen 1807. Ved Hans Majestæt Kongens vise
Omhu staaer den igjen opreist, men endnu ikke
fuldfærdig.

At give en kort Underretning om hvad den
var før Branden, hvad til dens Gjenopbyggelse
efter Branden er foretaget, hvad hidtil paa Arbej-
det er anvendt, fra hvilke Kilder disse Midler ere
fremkomne o. s. v., dette er Niemedet for disse

Blade; hvilke man vil tilføie de Tegninger, hvorefter Bygningsarbeidet gaaer frem.

I.

Kirken førend Branden.

Vor Frue Kirke, forhen ogsaa kaldet St. Marie Kirke, var i sin ældste Tid en af Stadens Sognekirker, som intet havde forud for de øvrige.

Da Staden udvidedes i Bygninger, og tiltog i Folketal som i Handel, fandtes det passende, der at stifte en Collegiat- eller Domkirke, og dertil valgtes da St. Marie Kirke; den fik sine Prælater og Kannedomme, hvilke sidst bleve funderede, deels paa andre Stadens Kirker, deels paa visse Landsbykirker.

Det Fortrin, Kirken saaledes havde faaet i den catholske Geistligheds Tid, beholdt den efter Reformationen. Den bestemtes da til, som Metropolitan-Kirke, at være den, hvor, foruden Kirketjeneste i Almindelighed, endvidere de for Staten i det Hele vigtigste religiøse Høitideligheder skulde holdes. Saaledes kronedes der Kongerne Christian den 3die, Frederik den 2den, Christian den 4de, Frederik den 3die, og saaledes indviedes

der, efter Reformationen, paa eengang de 7 først-
udnævnte lutherſke Biſkopper eller Superintenden-
ter, og ſideneſter alle følgende eferhaanden ſom de
bleve udnævnte. Fremdeles blev det og ved Loven
beſtemt, at i alle Rigets Kirker ſkal Kirketjenesten
holdes med de Ceremonier, ſom i Vor Frue Kirke
i Kiøbenhavn holdes og bruges efter Ritualet.

Af ſaadan Udmærkelse blev det en Følge, at
ogsaa til Kirkens Bygning og indvortes Prydelse
altid anvendtes ſærdeles Opmærkſomhed. I Aa-
ret 1316 fik den en meer udvidet og regelmæssig
Form, end forhen: I 1514 tilbygtes et meget
høit Spiir, og da dette omtrent et Aar derefter
var bleven betydeligen beſkadiget af Lynild, blev
det ufortøvet opbygget eller ombygget paa ny. I
1550 blev baade Kirken og Taarnet atter udbedret,
og mærkeligen prydet baade udvendig og indvendig,
og ſaaledes ſtod den, ſom Pragtbbygning i den Tid's
Smag, indtil den i den ſtore Ildbrand 1728 hav-
de lige Skjæbne med ſaamange andre offentlige og
private Bygninger, ſom da bleve ødelagte ved Lu-
erne. En Ildklump fra en Bygning i Nærheden,
ſom, for at ſtandſe Ildens Fremgang, blev ſprængt
i Luften, hæftede ſig til Taarnets Spiir og an-

tændte samme. Derfra udbredte Ilden sig ned i Kirken selv, som, paa et Stykke af Choret nær, gandske ødelagdes.

For at see de mange under et saa overordentligt Uheld brandlidte offentlige og andre Bygninger paa nye opreiste, paabødes over begge den Tid forenede Riger, en almindelig saakaldet Brandstyr, der fordeeltes som Formueskat, og erlagdes aarligen i de 3 Aar 1729, 1730 og 1731. Af Indkomsterne fra dette Paabud fik ogsaa Vor Frue Kirke sin Andeel, og derved reiste sig dens Hovedbygning; men for at den end ikke skulde savne sin forrige Prydelse af Taarn og Spiir, blev ogsaa derfor af Hs. Majestæt, Kong Christian den 6te, kongeligen sørget saaledes, at begge bleve tilbygte høiere og skjønnere, end nogensinde forhen.

Vist nok var dette Spiir, ligesom det forrige, Kirken og Staden til Prydelse, men det medførte og megen Ulempe. Bekostningerne, som udfordredes til dets Vedligeholdelse, vare betydelige. En Hovedreparation paa Taarn og Spiir, især paa Spiret, i Aarene fra 1791 til 1795, kostede over 70000 Rblr. d. Crt., som efter daværende Cours stod omtrent pari med rede Sølv. Men

af større Betydning var dog endnu den Ildsfare, som ved Spiiret kunde berygtes, og som virkeligen derfra siden udbredtes, ikke alene til Kirken selv, men ogsaa til de omliggende Bygninger. Det første høie Spiir trak, som i det Foregaaende er anført, Lynilden til sig, kort Tid efterat det var opført, og bragte siden i Aaret 1728 hele Kirken i Brand. Det sidste reddedes kun ved overordentlig Anstrængelse, og ved noget Held, i Ildbranden 1795, men kunde ikke reddes i 1807, da Kirken anden Gang fattes i Brand ved sit Spiir.

Deslige gjentagne Ulemper maatte vel advare imod høit Spiir, om saadant endog kunde forenes med architectonisk Skjønhed.

II.

Kirken efter Branden i 1807.

Saa snart der kunde tænkes paa at rydde op i og omkring den afbrændte Kirke, og at samle samt opbevare de uforbrændelige Ting, som Ilden havde efterladt, blev dertil fra Universitetet, under hvis Curatel Bor Frue Kirke fra de ældre Tider har staaet, søiet saadan Foranstaltning, som dertil var fornøden. Smidlertid modtog Directionen for

Universitetet og de lærde Skoler fra Hs. Kongelige Høihed, daværende Kronprinds, en naadigst Skrivelse af 11te Januar 1808, hvori gives tilkjende:

At, for grundigen at bedømme, paa hvad Maade den afbrændte Kirke bedst kunde istandsættes, havde Directionen at foranledige, at dens Ruderer besaaes af Professor, nuværende Overbygnings-Directeur Hansen, og at af ham affattedes Plan og Overslag til dens bedste og hensigtsmæssigste Istandsættelse, hvilke dernæst nærmere maatte forelægges tilligemed Directionens Betænkning.

Ifølge denne Befaling indbød Directionen Overbygnings-Directeuren og den af Universitetets Professore, som paa dets Begne er Procurator Templi, for med dem at overlægge om Sagen.

Ved denne Undersøgning maatte Valget blive imellem 2de Planer: enten nemlig at opbygge Kirken i sin forrige Form, og da indskrænke sig til de forrige Fundamenter, samt benytte Ruderer som de stode, eller at vælge en forandret Form, som mere stemmede med den simplere og ædlere græske og romerske Stil.

Den første af disse Planer blev fulgt efter Branden i 1728, men allerede den Tid, og end mere siden, bemærkede man, at denne Form ikke alene indskrænkede Kirken i sit Indre, men at den ogsaa, formedelst det høie Spiir, blev saa kostbar at holde vedlige, at Midler til den aarlige Vedligeholdelse, og til mellemkommende Hoved-Reparationer, ikke kunde tilveiebringes af Kirkens aarlige Indtægter. Den anden kunde derimod give Kirkens Indvortes meer Rum og Bequemmelighed, undvære det kostbare og farlige Spiir, og dog udmærke sig ved ædel Architectur. Gothisk og Græsk-Romersk Bygningsstiil lod sig ikke foreene uden at maatte frembringe en uformet Middeltling.

Efterat Hs. Majestæt Kongen, med Hensyn til Resultatet af disse foreløbige Undersøgninger og Overveielser, havde allernaadigst tilladt, at Overbygnings-Directeuren ikke skulde være bunden til den ældre Form, men blot kunne benytte de staaende Rudera forsaavidt og saaledes som de kunde passe ind i en nye forandret Bygnings-Form, blev Tegningerne udarbejdede, og disse fra Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, efter foregaaende Brevverling med det Kongl. danske Can-

cellie, Hs. Majestæt allerunderdanigst forelagte. Det behagede Allerhøiestsamme at give dem allernaadigst Bifald, og at overdrage til Overbygningss- Directeuren at udføre dem, under Overlæg og i Forening med en Commission, som tilligemed ham bestaaer af et Medlem af det Kongl. danske Cancellie, et af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, og den af Universitetets Consistorium, til hvem Curatelet over Kirken er anbetroet.

Det var i Midten af Aaret 1811 at med Arbeidet ved Kirkebygningen gjordes Begyndelse. Den i dette og i de nærmest-følgende Aar vedvarende Krigstid med alle dens Følger maatte forvolde, at dette, som andet offentligt Bygnings-Arbeide, kunde ikkun gaae langtsomt frem; imidlertid fortsattes det dog uden gandske at afbrydes, indtil det i Aaret 1817 blev angrebet med større Kraft. Dertil fremstyndede de religiøse Høitideligheder, som Reformationens Jubelfest gav Anledning til. Hans Majestæt Kongen besluttede, at ville formere disse Høitideligheder ved at lægge Grundstenen til Metropolitan-Kirkens Alter. Til den Ende maatte Bygningen til den Tid være under Tag, og dens indvortes som dens udvortes Form, i det mindste

i det Raad, være antyndet. For at dette kunde skee og Bygnings-Arbeidet saavidt fremmes, lod Hans Majestæt fra Financerne anvise 200,000 Rigsbankdaler Navneværdie.

Viemedet blev ogsaa opnaaet. Indtil 1ste Novbr. 1817 vare samtlige Kirkens Mure fuldeligen opførte, Taget reist, og dets Sider bedækkede med Stene, Sidevinduerne forfærdigede og indsatte; ogsaa var dens indvortes Form antyndet ved dens Colonner, Forskaling o. s. v.

Paa Reformationens Jubelfestens anden Dag kunde altsaa den bestemte Høitidelighed udføres, og den udførtes saaledes:

Hans Majestæt ankom med sit talrige Følge i Procession til Kirken om Formiddagen Kl. 12.

I Forveien havde Stadens Geistlighed og Universitetets Professoreer samlet sig med Medlemmerne af det Kongl. danske Cancellie, af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, og af Commissionen for Kirkebygningen, og taget Plads i Choret omkring Alter-Pladsen.

Med Indtrædelsen i Kirken modtoges Hans Majestæt af Bygnings-Commissionens Medlemmer, som ledsagede Allerhøistfamme op i Choret.

Efterat Hans Majestæt havde der taget Sæde, istemtes fra Orgelpladsen, af et Synge = Chor, som understøttedes af blæsende Instrumenter, de 2de første Vers af Luthers Psalme: Vor Gud han er saa fast en Borg.

Derefter traadde Geheime = Conferentsraad Malling frem, som første Medlem af Universitets = Directionen og af Commissionen for Kirkebygningen, og indbød til den høitidelige Handling ved følgende Indlednings = Ord.

Stormægtigste, Allernaadigste
Arbe = Konge og Herre!

Med de inderligste Følelser af Glæde og Taknemmelighed bøie vi os for Deres Majestæt inden disse Mure. De opreistes for at giengive Riget dets Metropolitan = Kirke: dette Herrens Huus, hvor forhen Danmarks Konger, deres Majestæts høie Fædre, salvedes og kronedes, hvor samtlige Rigets øverste Kirkelærere indviedes til deres hellige Kald, og hvor de Kirkeskikke hævedes, hvilke Loven bød, at skulle være til Mønster og Regel for samtlige Rigets Menigheder.

Fra fjerne Tider stod hiint, det ypperste blandt Danmarks Templer — ikke altid urørt af de Banheld, som endog i de blide Fredsdage kunne true og ramme alt menneskeligt Værk — men altid, efter Waaden, som traf, gienoprettet, tilsidst ved Deres Majestæts Kongelige Oldesaders, Christian den 6tes, gudelige Omhue saaledes udvidet og forskjønnnet, at Kongestaden kunde fremvise det som sin skjønneste, i længst Graastand beskuelige, Prydelse.

Et Uveir trak frem — ikke af dem, som i naturlig Orden kunne reise sig og ramme — men af dem, som Menneskers Stolthed og Uvind og Røvsyge og Grusomhed, foreente med Klygt og Kraft, kunne fremkunste. Rasende Luer, de meest flammende, som Fiendehaand nogensinde udsprebde, fore frem over Arels gamle Stad: de frydsedes i Hobe omkring det trekronte Spiir: Alt Antændeligt maatte antændes: Redning blev umulig: Spiir og Kirke sank i Gruus.

Dog! jeg bør ikke tøve ved Billedet af denne Udelæggelses Bedrøffelighed.

Hellere skal jeg henvende mig til de frydeligere Anstuelser, som Deres Majestæts Kongelige Omhue og Naade fremvinkede, og som Deres høie Mær-

værelse her i Dag forsøger, som i Antal, saa i Værd.

Store Vanheld kunne forbause; men det faste, det findige Mod kunne de ikke nedslaae. Dette staaer altid urokket, seer, efter Udelæggelsers Nieblikke, ikke saameget tilbage til det der ligger, som fremad til det, der igjen kan fremstaae: overlægger, hvorledes det Faldne kan reises, det Forstyrrede ordnes, og Forstyrrelsen glemmes.

Saaledes Modet i Deres Majestæts Barm. Neppe øinede De Ruinerne af Jordums-Templet paa dette Sted, før De tænkte paa at reise det paa Nye.

Skulde Rigets Hovedkirke blive liggende i sit Gruus? Skulde dens Helligdomme for stedse være adspredte? Skulde derfra herefter ingen Lovsange kunne opstige til Herren den Alsmægtigste? ingen evangelisk Lære, ingen Trøst, intet Haab, derfra fremdeles kunne forkyndes? — Enhver saadan Tanke var for Deres høie Siel utaalelig.

Selv ander Krigen's fortvarende Trængsler gaves derfor de første Kongebud om at forberede til nye Tempel-Bygning; og saasnart Fredens de blidere Dage vare gjenvundne, gientoges disse Kongebud, altid med lige Omhue, lige Sver.

I Tider og Tilfælde, som de, der fulgte Aaret 1807, kunde dette, som ethvert andet Freds-værk i Krigs-Tid, ikke andet end gaae langsomt frem. Kostiigheden af Alt hvad til Bygning skulde anskaffes, Vanskeligheden i at aabne Tilførsel igjennem fjendtlige Flaader, der krydsede omkring Rigets Kyster i enhver Aarstid, naar og saalænge Krydses kunde, Nødvendigheden til at henstyre Arbeidskræfterne til meer paatrængende Dont, Udgifterne, som Stats-Kassen maatte udrede, og hver Mand maatte yde i fuldere Maal til det Heles Forsvar og Opretholdelse: Alt dette, og meget Andet, lagde Hindringer i Veien.

Midt under disse blev dog Planen lagt, Arbeidet begyndt, og dette standsede ingensinde ganske, men fortsattes uafbrudt, saameget som Omstændighederne det tillode.

Aaret frembrød, det vi nu opleve. Det blev mærkeligt som det tredie Aarhundredes Jubelaar, fra den Punct i Tiden, da Kraftmanden Luther offentlig fremstod, og med urokket Sver forkyndte, igjennem det omtaagende Mørke, den rene, lyse, blide Evangeliske Lære, som vor guddommelige Religionslærer Selv, og ved Sendebudde, af ham underviste,

drog ned fra Himmelen til Jorden: en Lære, som i sin oprindelige Reenhed og Klarhed hævder den menneskelige Aand, denne Alfaberens herligste Gave, sin Ret til at grandfste de hellige Bøger, og efter disse at tilbede i Aand og Sandhed: en Lære, der udbredte Lyg, Liv og Held, ogsaa til vort Norden.

I dette for Stat og Kirke saa mærkelige Aar vilde Deres Majestæt, at det her begyndte Arbejde skulde med forøget Kraft drives; og dertil lod De, allernaadigste Konge! overordentlige Midler for dette Aar anvise.

Bed disse Midler er Deres Majestæts Villie saameget som muligt, efterkommet.

Nu staaer Bygningen, som den sees, formet i det Bæsentligste af dens Udvores. Dens nye Mure indhegne, dens nye Dække omhvælver dette indre Rum, hvor Meenighed, naar Alt er fuldfærdigt, skal igjen kunne samle sig for Herrens Alter, hvor den evangeliske Lære, som Luther forkyndte, skal herefter som forhen, kunne høres fra Ordets Tienere, hvor fælles Andagt skal atter kunne lue i gudelige Sjæls-Dyrløstelser, og heilige Lovsange lude høit for Lysets og Livets Fader.

Men af de udvortes Prydelser mangle nogle; af de indvortes end flere. Hertil have endnu for en Deel Midler; de end videre fornødne sees tilbidsfuldt i Møde.

Hvo skulde imidlertid tvivle om, at ogsaa denne Tilid vil fyldestgøres? Fra fjerneste Aldtid af ivrede sig Tyrster og Folk for at reise, og at pryde Templer for offentlig Gudsdyrkelse. Selv Hebræerne fremstillede saadanne som Mesterværker i Styrke, Kunst og Pryd. Igjennem den christnes Middelalder viiste sig samme Aand. Statsstyrkerne gave Exempler, Statsborgerne yndte disse, prise dem, og fulgte dem. De Rige gave dertil af deres Overflod, de Formuende af deres Undværlige, de mindre Formuende betænkte sig ikke paa at yde deres Skjærv.

Skulde vel denne Fortidens Aand, endnu saa levende i Kongeborgen, have fjernet sig fra Folket? Skulde denne Sands for hvad der er høit og Helligt; for hvad der er til Almeenhæder, være tabt? eller Danmark være bleven saa usfelt, at det blot skulde kunne begynde, ikke fuldende, eller kun spagt og seent fuldende, sin Kongestads, sit Lands Hovedkirke?

Denne Tanke vil man ikke kunne tillade sig i en Tid, der gjør Paastand paa, at have opnaaet den høiere Culturgrad, den mere oplyste Christelighed: i et Aar, da Herrens Velgjerninger imod sin Kirke i Norden høitideligen erindres: i et Land, som af Gud velsignes med rigelig Grøde, den Folket kan ved Hjemmestavnen nyde i Ro, madens hele Skarer af udhungrede Huusfædre, Huusmødre, Ynglinger og Børn maae, gjennem Kummer og Farer, vandre fra Fædreboliger ud til fjerne Lande, for at søge det, de dog ogsaa der vanskeligen finde: Arbeide og Brød. —

So! Vor Frue Kirke vil fremstaae, snart fremstaae, ikke allene gjenopbygget, men ogsaa værdigen, hæderligen, prydet.

Det nødvendigeste, vanskeligeste, kostbareste er fuldført, eller nær ved at fuldføres, og dertil gaves Midler. Det mindre vanskelige og bekostelige staaer tilbage. Tilskuddene dertil haabe vi fra Deres Majestæts Høimodighed, fra Medborgeres Velvillie.

Salomon byggede Herrens Navn et Huus, stort, fast og herligen prydet. Værket var svært, kostbart. Tusinder og Tusinder arbeidede derved,

glædede dertil; men ved Kongebud og Velvillie breds
ved Alt; i saa Har fremstod derfor Templet, og
al Israel saae det, søgte det, og glædede sig.

o Allernaadigste Konge! Til den meest bety-
dende af de tilkommende Prydelser, Kirkens Alter,
behager det Deres Majestæt, i denne Stund at
villig lægge Grundstenen, og hos denne tillige Min-
delegu om Tiden, da dette skeede. Som saadanne
Mindetegn fremlægges allerunderdanigst for Deres
Majestæt en Plade, som fører denne Indskrift:

o "Har efter Christi Byrd 1817 fejredes det
"tredie Aarhundredes Jubelfest, til Min-
"de om den ved Dr. Morten Luther for-
"kyndte evangeliske Lære. Paa Festens
"anden Dag, den 1ste November, lagde
"Danmarks Konge, Frederik den
"Sjette, Grundstenen til Alteret for
"Vor Frue Kirke, efter at Kirkens Mu-
"re, ved Kongens priselige Omhye, vare
"opreiste fra det Gruus, hvortil fiendt-
"ligt Overfald havde nedstyrtet dem." —

Derpå de tvende Stuepenge, hvilke Deres Maje-
stæt har ladet præge til Grindring om nuværende
Jubelfest: den ene, som viser, at det var Deres

Majestæt, der lod Festen fejre: den anden, at det var Luther, til Minde om hvis høie Daad for evangelist Christendom den feiredes.

Disse Mindetegn skal Jorden — gib til de sildigste Dage! — gjemme: Handlingens Høitidelighed skulle Aarbøgerne forkynde for Efterkommerne. Vi, de nulevende, som ere lykkelige nok, til at være Viensvidner, — Da vil Høitideligheden være i levende Minde, og saa ofte vi til den see tilbage, saa ofte vil vort Ønske være det samme som i dette Øieblik: "Gud, velsigne Kongen! og Frøne med Held denne, som enhver, hans landsfaderlige Ønsket."

Den traadte Hs. Majestæt ned i den for Alter-Grunden indrettede Fordybning, og lagde Grundstenen paa den Maade, som ved saadan Høitidelighed er sædvanligt.

Efter at Hs. Majestæt igjen havde taget Sæde, nærmede sig Universitetets Rector, Dr. i Theologien, Horneman, og takkede Hs. Majestæt alle underdanigst i disse Slutnings-Ord:

Allernaadigste Konge!

Belgiørende Fader

for Deres Land og Folk!

Da Deres Majestæt gik ind her førstegang mellem Levingerne af den Udelæggelse, hvori fiendtlig Ild, under Tjueårskrigen, havde nedstyrtet denne Gudshelligdom; da saaes fortorvet Vemod at mørkne Deres hulde Faderblik. Men Deres Villie bød, hastigbestemt, og med fast Beslutning: Landets Hovedkirke skal reises igien af sin Aske!

Deres Kongelige Ord har nærmet sig til Opfyldelse, fornemmelig ved Deres Egen Kongelige Gævmildhed: ved Den — først ved den blev det muligt, at De her, paa denne Dag, som er Dagen efter Luthersdag, omgiven af en Deel af Deres trofaste Folk og udkaarne Mænd, kan helligholde med os denne høje, skønne, dobbelte, heligjorte Fest.

Jesus Religion havde, ved ufornuftig Mis-tydning af dens guddommelige Lære, tabt meget,

meget af sin milde Glands: Luthers lyse Aand begyndte at arbejde paa, at give den sin tabte Glands tilbage: dette Huus er bestemt til, herefter som tilforn, at bevare og udbrede Frugterne af Luthers Kæmpedaad for Sandhed og Ret.

Her, hvor det afbrændte Herrensalter skal, snart som vi haabe, fremstaae igien i forhøiet Glands, har Deres Majestæt nedlagt og befæstet Grundstenen for dette vordende Alter, og for dette vordende Kæmpels og forffionnede Bygning: vi ønske, vi haabe, vi bede til Gud: at denne høitidelige Handling af vor høitelskede Monarch maae vorde os et Varsel for, at Forsynets Vilde vil vaage over denne sin gienoprettede Helligdom, vil afværge fra den nyt flentligt Overfald, vil med himmelsk Velbehag velsigne det Arbeid, som her igien skal vorde foretaget, til religiøs Oplysnings Befordring, til Sandheds, Retfæstheds, og Dyds Udbredelse og Befæstelse blandt Menneskene, til Held for Konge, Land og Folk:

Deres Majestæt har her nedlagt tre flionne Symboler i den yndigste Forening: Pladen med dens Indskrivt, Sandheds Udtryk og Religionens Symbol, har De nedlagt mellem to for os Danske

og for os Evangeliske Christne høistdyrebare Sym-
boler: to Skuemynter har Deres Majestæt her
med egen Haand nedlagt jevnside, prydede med de
mænneste Præg af Deres Majestæts Eget og af
Dr. Morten Luthers hulde Billeder: begge for
os alle betydningsfulde, evigkiære Minder om fast,
uroffelig Tillid til Gud, vor faste Borg, i Fa-
rens Time og i Nødens Stund.

Ved denne hulde Forening har Deres Maje-
stæt sagt Verden og Deres Folk: hvor inder-
lig Deres høie Agtelse er for hiin sielbne, modige,
kraftfulde, som De selv, i Nød og Fare uroffelige
Mænd; og for religiøs Oplysning og Dyd, hvis
ivrigste Befordrer Luther var, og De selv, vor
dyrebareste Monarch og Folkets Fader! ogsaa er,
og altid var, og stedse vil være.

Mig blev den skønne Lod tildeel, her ved det
vordende Alters, og ved Tronens Fod — thi hvor
Kongen er, der er Kongens Trone — at takke
Deres Majestæt i alies Navn for det nye Beviis
paa Landsfaderlig Huld, som De ved denne skønne,
offentlige, festlige Handling atter har givet Deres
kæde Folk. Religion og Dyd ere Grundstøtterne
for Fyrsternes Troner, og for Nationernes Held;

naar Kongen dyrker, hædter og handhæver hiin, befordrer Han denne; og dette gjorde — idag og igaar, og altid — vor Konge vor Fader, Frederik, den Vise, den Gode, den af os alle saa inderlig Elskte! og derfor frembære vi her vore Hjerter Tak; og derfor vil Himlens Gud belønne sin Yndling med sine bedste himmelske Belsignelser, med sit høje guddommelige Velbehag. Han, den Ufattelige, men Eviggode, vil velsigne Deres Gudhengivne Sind med Dydens Løn, som er Selvbevisthed af ædel Daad, og salig Tilfredshed og Sielesfred. Han vil sprede Glæde om Deres Kongetrone og Kongehuus. Han vil opfylde med Retsfunds høie Fryd Deres hulde Faderhierte, som omslutter alle Deres troe Undersaatter og elskede Børn, og sætter sin højste Glæde i at uddele Belsignelse og Held til os alle!

Ædle Medborgere og Danske Mænd! Vi ville ikke nu ophøre at ligne os selv: Vi ville ikke nu lade os betage vor gamle hidtil hævede Roes: Godbædighed er et Særkiende hos det Danske Folk: Vi ville skønne paa vort Lands atter voxende Held un-

ber vedvarende Nød paa mange andre Steder, hvor talrige Familier ihobetalt forlade Arnested og Fædernejord, og søge Hielp hos Fremmede — men finde ingen Hielp! Vi ville ligne vor ophøiede Monarch i velvillig Gavnelyst, i ædel Belgjorenhed, i rund Gavnildhed mod dette endnu ufuldendte Gudshuus, at det igien maatte vorde, hvad det for Ti Aar siden var: et Tempel, Herren heligt, indviet til den Eviges Tilbedelse, til Sandheds Erkiendelse, til Retsinds Hævdelse, til Dydens Dyrkelse, til Fornuftens Sejren over Bantroe og Dvertroe, over sandselig Ufornuft og forvilbet Phantasie, til Jesu Religions offentlige, høitidelige Forkyndelse for alle forenede Lemmer af vort christelige Samfund.

Dette er Kongens Ønske; Han har lydelig udtalet dette Ønske, ved Sin Egen udviste høie Gavnildhed, og ved den her idag foretagne Handling. Hans Folk vil istemme dette Ønske, og vise dette i Gierningen, ved at bidrage, ogsaa sin Deel, til Ønskets Opfyldelse!

Medborgere! Arbeidet ved den ny vordende Kirke er nærmest Arbeid for Menigheden, men Ærnest ogsaa for det hele Folk, og for Staten

selv. Naar Almeenheden forener sig til at bære Byrden, da vorder denne ikke trykkende, men let, og Lønnen for den almeene Deeltagelse skal vorde stor og herlig, og viis: Almeentilfredsheds vinnende Krands ved Maalets Ende!

Til Slutning bleve de tvende sidste Vers af ovenmeldte Psalme affjungne; hvorefter Hs. Majestæt forlod Kirken, og begav sig med sit Følge til Trinitatis-Kirke, for der at bivaane Universitets-Høideligheden i Anledning af Jubelfesten.

Fra den Tid af indtil nu er Bygnings-Arbeidet fortsat uden at afbrydes, men har dog ikke, af Mangel paa saadan disponibel Fond, som den var i Aaret 1817 ved Hs. Majestæts Naade været gjort muelig, kunnet gaae frem med en saadan Drift, som da.

III.

Hvad Kirke-Bygningen hidtil har kostet, og hvorfra Omkostningerne ere fremkomne.

Det var, som foranmeldt, i Aaret 1811 at med Bygningsarbeidet egentligen begyndtes.

Fra den Tid af indtil 31te August d. A., er, efter de derover holdte Bøger, for Materialier, i Arbeidsløn, og hvad ellers udfordredes, udbetalt ialt 367/836 Rbdlr. 70 ş. R. B.; men da Arbeidet er fremgaaet og Materialierne ere anskaffede under afverlende, især i Aarene 1813, 1814, 1815, høistufordeelagtige Courser af Sedler mod Sølvs, faa reducerer Seddel-Summen sig til en meget mindre i reel Værdie, hvilken dog altid er den, hvorefter Materialier og Arbeidsløn, m. m. rette sig.

Fra Midten af 1813 til Midten af 1817 var Rigsbanksedlernes Cours mod Spec. over 500. Fra den Tid indtil nu har den været derunder. Ingenfinde var dog dens laveste Dalen efter Midten af 1817 forholdsmæssig mod dens høieste Stigen før den Tid. Man kunde antage Middeltcoursen igjennem alle Aarene flettere, end 500. Men lægger man endog saadan Middeltcours til Grund, beløber dog den ovenmeldte Udgiftssum, beregnet til Species, sig ikkun til 73,567 Species.

Det blotte Laarn med Spiir, kostede i Aarene fra 1742 til 1751 at opføre og pryde imellem 20 og 90000 Rbdlr. rede Sølvs, og i Aarene fra 1791 til 1795 at istandsætte, da det var blevet

brøstfælbigt, over 70000 Rblr. d. G., i en Tid da Courantſedler ſtode omtrent Pari med Sølv.

Kilderne, fra hvilke Indtægterne til at udrede de ovenanførte Udgifter ere indkomne, have været følgende:

I Brandforsikrings-Kaſſen:

Den forrige Kirkebygning var i ſin Tid bleven forſikret imod Ildſvade til den høieſte Sum, ſom Brandforsikrings-Forordningen af 1795 for nogen Bygning tilſtæder. Efter Fradrag for Ruderne o. ſ. v., i Følge bemeldte Forordning, indbetaltes det øvrige fra Brand-Kaſſen til Univerſitetets Dvæſtuur-Kaſſe, deels med Obligationer, deels i Contanter, alt d. G., ſom derefter meer og meer faldt i Værdie. Til denne Sum ſæiedes hvad ſom indkom for bortſolgte Materialier, der ligeledes indbetaltes i Dvæſtuur-Kaſſen, ogſaa i danſk Courant.

Derfra er Kirkebygningen kommen tilgode, efter at danſk Courant er omſkrevet til Rigsbankpenge, og efter at Obligationerne ere, dog ikke før end under de bedre Priſer, i indværende Aar, realiferede:

Cont., Rigsbankp. R. B. 10,146R. 64ß.
 Obligationer udbragt til 26,430—70—
 36,577R. 38ß.

2 Collect i begge Rigerne og Hertugdomme.

Den blev bevilget ved Kongeligt Rescript, saaledes som for brandlidte Kirker almindeligen er sædvanligt. Men Tiden, i hvilken Indsamlingen skeede, var uheldig. Samfærdselen imellem Danmark og Norge var afbrudt. Krigens Byrder trykkede overalt. Det Indsamlede blev erlagt saagodtsom alt i dansk Courant.

Collecten indbragte derfor (dansk Courant reduceret til Rigsbankpenge) ikkun 26,354 Rbdlr. 48 ß. R. B.

3 Den ved Placet af 22 October 1813. paabødne Brandhjelp af Kirkerne i Danmark.

Det er antaget ved danske Lovs 2—22—64 og adskillige Rescripter, at naar nogen Kirke tager saadan Skade, som ikke af dens egen Indkomst kan hjælpes, da skulle andre Kirker der til af deres Midler bidrage. Statens Hovedkirke undergik total Odelæggelse ved fiendtligt Overfald, hvis voldsomste Stød traf Hovedstaden allene. Forhen, efter mindre Ulykkes Tilfælde, var Kirken op-

reist paa nye ved Bidrag af Brandstyr og andet
Paahud.

Disse Omstændigheder tog Hans Majestæt
Kongen i Betragtning, og bød da ved den nævnte
Placat, at enhver Kirke i Danmark skulde eengang
for alle yde sin Hjelp til Bor Frue Kirke med en
Skjeppe Byg af hver Lønne Kirke = Tienne ybende
Hartkorn, som kunde modtages enten paa eengang
eller i 4 paa hinanden følgende Aar, et Fjerding-
aar hvert Aar, at betales efter Capitelstakten for
ethvert Aar, i hvilket Bidraget erlagdes; men da
Krigens Byrder paa den Tid trykkede fra mange
Sider, formildede Hans Majestæt Betalingen saa-
ledes, at den ikke skulde overstige 2 Mark Rigs-
bankpenge S. B. pr. Skjeppe, eller 8 St. S. B.
pr. Fjerdingaar af den bestemte Korn-Quantitet;
hvortil endnu føiedes, at Bidraget, forsaavidt det
blev at erlægge af Kirker, hvis Tiender vare over-
bragne til Uberne ved Foreninger om Betaling i
Penge, ikke skulde svares høiere, end med $\frac{1}{4}$ Deel
af hvad Kirken, eller dens Eier oppebar i Penge.
Hvilken Forskiel, Formildelsen i Betalingen med 2
Mark pr. Skjeppe Byg isteden for Penge efter
hvert Aars Capitelstakt, har foranlediget i Ind-

tægten for Kirkebygningen, sees deraf: at Middeltallet af Sjællands Capitelstæxt for de 4 Aar 1813, 1814, 1815 og 1816 var omtrent 1 Rbdlr. 25 $\frac{1}{2}$ eller 121 $\frac{1}{2}$ R. B., da derimod 2 Mark C. B. udgjorde efter Cours 375 ikkun 60 $\frac{1}{2}$ R. B. Ved Betaling efter hvert Aars Capitelstæxt vilde altsaa Kirkebygningen have erholdt over det dobbelte.

Uf det formildede Bidrag er indkommen indtil 31 August d. A., i alt R. B. 148,794 R. 19 $\frac{1}{2}$ Da nogle Restancer endnu ere udestaaende, og nogle Regnskaber endnu ikke ere afslagte, kan det Netto-Beløb ikke endnu vides.

4 De af Hans Majestæt i Aaret 1818 allernaadigst anviste, i det foregaaende ommeldte 200,000 Rbdlr. R. B., deraf ere hævede for Kirkebygningen indtil 31 Aug. d. A. 165,000 Rbdlr.

5 Renter af de Obligationer, som fra Brandtasen og ellers have været til Disposition indtil de realiseredes, 2,893 Rbdlr. 27 $\frac{1}{2}$.

6 Gaver.

Den betydeligste af saadanne er ved testamentsarist Disposition stenet af den her i Staden afviede Stads-Beiermester Thomsen og hans Broder

Raadmand Thomsen i Fredericia. Den beløber sig til 10,000 Rbdlr. S. B., men hviler i en Pante-Obligation, er derfor ikke endnu disponibel, og anføres derfor, skjøndt altid vis, dog ikke her iblandt de contante Midler.

Ligeledes har Hr. Conferentsraad, Ridder af Dannebrogen, Bruun havt den godbædige Opmærksomhed for Kirken, at skænke den en Kirke-Klokke, der mueligen kan bruges som den er, og ellers afgive Metal til Klokkestøbning i Forening med den, som have fra de forrige Kirkens Klokker, hvilke ved Ilden smeltedes, men ikke fortæredes.

I andre Smaae-Gaver, og nogle faa tilfældige Indtægter, som dertil ere lagte, er indkommet, 3,502 Rbdlr. 84 Sk.

Den Begyndelse, som saaledes ved større og mindre Gaver er gjort, tør man vente fortsat, især til Kirkens indvortes Prydelser, af hvilke i den ældre Tid ikke faa gjordes muelige ved privat Godbædighed.

Naar man sammenregner hvad saaledes, fra Kirkebygningens Begyndelse indtil 31 Aug. d. A., da General-Beregning først affattedes, er indkommen i Contant, findes, at disse Summet tilsammen

fagne udgjorde da . . . R. B. 383,122 R. 24ß.

Udgivten var til den Tid . . . 367,836—70—

Mere altsaa til 31te August indkommen end
udgivet 15,285 R. 50ß.

Hertil havde man endnu samme Tid at gjøre Regning paa det tilbageværende af den Sum, som Hs. Majestæt Kongen i 1817 allernaadigst skjænkede fra Financerne, den Thomsonſke Gave, naar den i sin Tid indkommer i Contant, det endnu resterende af Bidraget fra de danske Kirker, og Indtægten af en Collect fra de danske vestindiske Der, hvilken der ikke i Krigens Tid kunde finde Sted, og derfor først nu er anordnet. Om sammes Beløb har man endnu ingen Underretning. Smidlertid er Bygnings = Arbeidet vedblevet at fortsættes, skjøndt i dette Aar med mindre Drift, end i det sidstafvigte, saa dog stedse uafbrudt.

Commissionen slutter her sin Beretning om Bor Frue Kirke. Den har troet, at det vilde være enhver, som hæfter sin Opmærksomhed til hvad der hædrer Stat og Religion, behageligt, at være underrettet om, hvad hidtil er virket for Rigets Metropolitan = Kirke, til sammes Opreisning

fra det Gruus, hvortil den nedstyrtedes ved et af de største locale Uheld, som, i sidste næsten mageløse Brig, hjem søgte, ikke Danmark allene, men ogsaa andre Europas Stater. Commissionen ønsker intet hellere, end at den snart maatte i en fortsat Beretning kunne gjøre offentlig den Røde for Kirkebygningens endelige Fuldførelse. Hvad dertil endnu udfordres, er ikke lidet. Det egentlige Beløb, som beroer paa Løber og Priser, kan ikke med fuld Sikkerhed nu beregnes. Ved Hans Majestæt Kongens vise Omhu, og ved godbædig Medvirkning fra Medborgere, vil Kirken dog vist, og, vi haabe det, snart fremstaae som fuldført.

Dertil give Gud Lykke!

Forflaring

over

Grundtegningen.

Den er beelt ved en paa langs fortløbende Stræg i Midten. Den eene Side A. viser Kirkens nedre Etage: den anden B. dens øvre Etage. Det maae altsaa bemærkes, at saadan som enhver Side viser sig i Halvt, saadan bliver og den anden Side i hver Etage.

Sørste Etage A.

- a) Colonnaden ud til Nørregade
- b) Hoved-Indgangs-Døren
- c) Vestibulen
- d) Trappegangen for Trapperne op til 2den Etage
- e) Entreen ind i Kirken
- f) den bageste brede Gang
- g) Side-Døren
- h) Indgangen til Stolene ved Gulvet
- i) Arcaderne med Nischer, i hvilke Figurer af de 12 Apostle anbringes i fuld Størrelse, 6 paa hver Side. I Buerne af Arcaderne andringes Stole
- k) det store Kirke Gulv

- l) Choret omkring Alteret
- m) Alteret
- n) Prædikestolen
- o) Sacristiet og lige over for Daaben
- p) Pantheon, hvor Monumenter kunne opsættes for Afsøde; ligesom og dertil kunne anvendes de 2de brede ydere Gange langs Kirken. End videre kan der vælges passende Sted for Tabler og Inscriptioner til Minde om dem, som ved Gøddædighed vise sig Kirkens Velgiørere m. f.

Anden Etage B.

- 1 2) Vestibule og Trappegang med Trapper
 - 3) Pladsen for Orgelet med sine 2 foranstaaende Colonner
 - 4) Gangen, hvorfra Indgang til Stolene
 - 5) Stolene mellem Colonnerne, 14 paa hver Side.
-

Grundtegnig

Hetsch del.

Holm sculp.

Trinitets Kirke seet fra Nørregade

Melack del.

Holm sculp.

Kirkens Indre seet fra Orgel-Pladsen